

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Теодора Стойчева Стоева

на дисертационния труд на Милен Ангелов Минев

на тема: "Самооценка и психопатологични симптоми в юношеска възраст"

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по научна специалност "Медицинска психология"

професионално направление 3.2. Психология

област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки

Актуалност и значимост на проблема

В представената дисертация се третира един изключително актуален проблем, доколкото както показват съвременните психологически изследвания, през последните години, както в България, така и в другите страни, невротите и невротичните реакции в края на юношеството нарастват от два до три пъти в сравнение с предходните периоди. Това обстоятелство определя и високата познавателна стойност на разработката, насочена към изследване на динамиката, свързана със самооценката и психопатологичната симптоматика в горна училищна възраст. Условие за адекватното подпомагане на юношите в прехода към зрелостта е познаването на динамиката в развитието на личността и предпоставките за възникването на психологически проблеми в този период. Разкриването на тези предпоставки ще допринесе за разработването на програми за здравна политика, на психологически интервенции за промяна на неадаптивните модели на заболяванията, ще повиши възможностите за адекватна превенция в училищната практика. Всичко това очертава и голямата приложна значимост на разглеждания проблем.

Научна и методологическа обосновка на проблема

Изборът на тема показва информираност и задълбочено проучване на литературните източници в областта на психопатологията, и по-конкретно на

психопатологичните прояви в периода на юношеството.Както спрехватливо отбелязва докторанта:“В научната литература вече е доказана връзката между самооценката и психопатологичната симптоматика“. Този факт подчертава необходимостта клиничните психолози да познават взаимовръзката на самооценката с психопатологичната симптоматика за осигуряване на по-ефективни психологически грижи за юношите с подобни проблеми. Не достатъчно конкретизирани, обаче, се оказват факторите, които обуславят тази симптоматика.Това обстоятелство, свързано с откриване на нерешени проблеми, насочва изследователския интерес на докторанта правомерно към проучването на тези фактори, което би допринесло за подпомагане на взаимодействието с юношите и изграждането на индивидуализирани психотерапевтични подходи на лечение.

Теоретичният дизайн е разгърнат в две направления, отнасящи се до компетентното и терминологично прецизиране на градивните конструкти на дисертацията, свързани със самооценката и психопатологията в юношеска възраст. Изложението се реализира съобразно научно утвърдената схема на преход от общо към частно, като изследователският фокус постепенно се стеснява, преминавайки от категории с по-глобално съдържание като „аз-образа“ и „идентичността“, достигайки до конструкта за самооценка, третирана в контекста на юношеската възраст.Проследена е еволюцията в развитието на този конструкт, базирайки се на частни теории, превърнали се в класически модели за самооценка- на У.Джеймс,М.Розенберг и К.Купърсмит.Представени са и възгледите и на емблематични за психологическата наука учени-като Роджерс и Маслоу, третиращи концепта за самооценка като част от фундаментална теория.Авторските коментари на тези възгледи са придружени с извеждането на изводи за самооценката в юношеска възраст.С оглед на специфичната изследователска цел в тези изводи се експлицира връзката между самооценката и психичното здраве в този възрастов период.

Съвсем основателно Минев залага като лайтмотив, пронизващ съдържателно цялата разработка-идеята за високата положителна самооценка като ключов индикатор за афективния баланс на личността на юношата. Логично продължение на тази идея се явява тезата, развита от автора и издигната като водеща хипотеза за това, че липсата на психопатологична симптоми е предпоставка

за формиране на положителна самооценка при юношите. В контекста на последните постижения в тази област, в разработката е отразено разграничаването на различните форми на самооценка, които се дискутират в термините на техните потенциални импликации за психопатологията.

По този начин се изгражда концептуалната рамка на изследването, в което се издига като основополагаща идеята за наличие на зависимост между самооценката и психопатологичните прояви. Докторанът възприема водещия научен модел за момента в тази област, обозначаван като Модел на уязвимост, според който високата самооценка понижава вероятността от поява на психопатологична симптоматика, а ниската я увеличава, и също, че високата самооценка е буфер срещу ефектите на стреса, докато ниската-повишава уязвимостта към тези ефекти. Тази теза се отстоява последователно в разработката, макар да се признава и съществуването на твърдения, които насочват към други изводи, например, че понякога високата самооценка се оказва защитна стратегия, които компенсират чувството за малоценност.

Съобразно изследователската цел, в разработката се третира обстойно проблема за психопатологичната симптоматика в юношеска възраст. Очертан е диапазонът на психопатологичните прояви- от по-специфичните и по-рядко срещани, до т.нар. нормативни за юношеството разстройства, като депресията и тревожността. В тази връзка съвсем правомерно се акцентира върху онези психопатологични симптоми, които са свързани с типични за края на юношеството критични в психологически план моменти. Това дава основание да се приеме, че в дисертацията се предлага модел за проучване на психопатологичната симптоматика, предназначен специално за тази възраст. Минева изгражда този модел, обобщавайки базови теоретични концепти и данни от съвременните изследвания, свързани с личностните особености, междуличностното общуване, влиянието на семейната среда, равнището на самооценката и психопатологичната симптоматика в края на юношеството.

Трябва да се отбележи, че изследването на подобни прояви в юношеска възраст е предизвикателство, изискващо широк поглед, надхвърлящ познаването на психопатологичната симптоматика по принцип. В това отношение, както

правилно е посочено в дисертацията, от клинична гледна точка емоционалните и поведенчески проблеми имат подчертана възрастова специфика, не са ясно изявени и диференцирани, което създава трудности в тяхното диагностициране.

Ако се вземе чисто външната страна на теоретичния анализ-за неговата научна представителност свидетелства факта, че Минев се позовава на 207 източника на български и английски език, публикувани в авторитетни наши и чужди списания или специализирани монографии. По-важна е, обаче, съдържателната страна на осъществения анализ. Този анализ свидетелства убедително, че докторантът познава проблема както в класическата, така и в съвременната литература. Той е с евристична стойност, като „доставя“ необходимата аргументация за състоянието на научното познание в тази област, разкривайки необходимостта от нови изследвания.

Обхват и представителност на емпиричното изследване

Дизайнът на емпиричното изследване е отлично замислен и осъществен, като са спазени наукометричните изисквания по отношение на основните компоненти (предмет, обект, количество ИЛ, валидност и надеждност на инструментите на изследването, начин на обработка на данните). Това е позволило да бъде получена обхватна информация за взаимвръзките между самооценката и психопатологичните прояви в юношеството. Изследователските търсения на Минев, формулирани в научни предположения са обвързани със задачи, чието осъществяване трябва да докаже наличието или отсъствието на взаимовръзка между самооценката, психопатологичната симптоматика и социалната тревожност. Прецизно формулираните цели и задачи насочват докторантът към адекватни на тях методики, чиито психометрични свойства на надеждност и валидност се доказват в изследването. Считам, че тези методики са позволили на Минев да натрупа достатъчно емпирични данни за взаимовръзката между самооценката, психопатологичната симптоматика и социалната тревожност. Докторантът разширява обхвата на изследването като включва и анкетния метод за събиране на информация.

Прави впечатление професионализма и компетентността на докторанта по отношение на статистическата обработка на резултатите, което показва владее

на т.нар.“технология на науката“. Подбрани са адекватни, съобразно изследователската цел методи на изследване, доказващи връзки и тенденции в съответствие с поставените задачи и формулирани хипотези. Изведени са множество взаимовръзки и зависимости, което е показател за мащабността на изследването.Използвана е описателната статистика и методи за установяване на взаимовръзките между самооценката и психопатологичните симптоми в юношеството. Емпиричните данни са представени освен в таблична, и в графична форма, което придава на изследването още по-силна доказателственост.

Изведени са изводи на високо равнище на обобщеност за самооценката като личностна характеристика и спецификата на Аз-образа, завсец от определени фактори като пол и възраст, установени в изследването.Безпристрастно, от позицията на учен, Минев коментира ограниченията на изследването, свързани основно с допълнителната валидизация на предложения емпиричен модел в терапевтичен контекст.

Въз основа на професионално проведеното и оформено като научен труд с ясни доказателства проучване докторътът отправя препоръки за медицинската и психологическа практика по отношение на психодиагностиката и психокорекционната работа с ученици в индивидуален формат и с участието на семейството.Тези препоръки биха могли да се формулират по-конкретно и категорично на базата на получените резултати, за да могат да се трансформират в практически действия и последващи промени.

Приложенията, представени в края на дисертацията, са ценни с оглед на защитата и необходими, доколкото показват прецизната и коректна работа на докторанта.

Структура на изследването

Идейният замисъл на разработката е разгърнат логично, последователно , чрез точно формулиране на проблемните области на съдържанието.Дизайнът на научния труд е форматиран в ясно диференцирани, взаимосвързани части.Проличава стремеж за синтезирано представяне на информацията в съдържателен план.

Автореферат

Авторефератът е оформен в съответствие с приетите научни правила и досегушна практика. Той достатъчно пълно, точно адекватно представя дисертационния труд.

Представени са 4 публикации по темата на дисертацията, 3 от които в научни списания и 1 в научен сборник от конгрес на национално равнище.

Препоръки

От представената дисертация е видно, че Минев се е съобразил с направените препоръки при обсъждане на настоящия труд в катедрата. Този труд би послужил като основа за разработването на монография по обсъжданите проблеми и на ръководство за психодиагностика и психокорекция по отношение на психопатологичните проблеми в периода на горна училищна възраст.

Приноси

Основните приносни моменти могат да сведат до:

1. Направена е систематизация на акумулираното до момента знание, свързано със самооценката и психопатологичните симптоми в юношеска възраст.

2. Получените резултати от проведеното изследване са особено значими в приложен план като обогатяват съществуващите концепции и методи на психокорекционна работа с юноши.

3. Разработен е надежден практически модел за психологическа диагностика на самооценката и психопатологичната симптоматика при юноши.

4. Установени са факторите, формиращи психодинамиката във взаимоотношенията между самооценката и психопатологичните прояви.

В резюме: Обогатена е теорията и практиката на психодиагностиката, психокорекционната работа и психологическо консултиране на учениците с психопатологични прояви в горна училищна възраст.

Заклучение

Предложеният дисертационен труд съдържа приноси от теоретико-методологичен и практико-приложен характер и отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав и Правилника на ТУ-Стара Загора. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на приетите в тези документи специфични изисквания.

В представения дисертационен труд Минев демонстрира задълбочени теоретични познания в областта на Медицинската психология, като едновременно с това и качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване. Цялостното ми впечатление от дисертацията е, че тя е едно безупречно построено изследване, с широка теоретична база, стабилна емпирична процедура и доказателствени психологически анализи.

Налице са доказателства и основания убедено да дам **положителна оценка** на предложения дисертационен труд и своя вот **за присъждане на образователната и научна степен „доктор“** на Милен Ангелов Минев.

Рецензент:

/проф. д-р Теодора Стоева

Катедра "Социална, трудова и педагогическа психология

СУ "Св. Климент Охридски" /